

Wiktor Bożentowicz

ORCID: 0009-0000-0033-4834

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: wiktor.bozentowicz@student.uwm.edu.pl

Julia Przerwa

ORCID: 0009-0006-6796-4930

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: julia.przerwa@student.uwm.edu.pl

Oliwia Dzikowska

ORCID: 0009-0007-5035-7082

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: oliwia.dzikowska@student.uwm.edu.pl

Klaudia Strzelec

ORCID: 0009-0006-2926-6904

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: klaudia.strzelec@student.uwm.edu.pl

Wybrane aspekty partycypacji politycznej i wiedzy z zakresu polityki. Przykład młodzieży z Warmii i Mazur

Abstrakt

W artykule poruszono kwestię stopnia świadomości politycznej i podstawowej wiedzy na temat bieżącej polityki młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i studentów z Warmii i Mazur. Motywem do podjęcia tego pola badawczego jest rekordowo wysoka frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2023 roku, na którą w dużej mierzełożył się udział właśnie młodych ludzi, oraz obserwowane w przestrzeni publicznej wysokie zainteresowanie tej grupy pierwszymi zmianami, jakie zachodziły po rozpoczęciu kadencji przez nowy rząd. Głównym celem badawczym jest przede wszystkim określenie poziomu i źródeł świadomości politycznej i wiedzy na temat bieżącej polityki młodzieży na Warmii i Mazurach. Próbę badawczą stanowili studenci Uniwersytetu

Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz uczniowie Zespołu Szkół nr 2 im. Władysława Jagiełły w Mrągowie i Zespołu Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Polaków spod znaku Rodła w Olsztynie. Metodami badawczymi, które zastosowali autorzy w niniejszej pracy są: metoda politologiczna, metoda analizy i syntezy do przedstawiania podstawowych pojęć z zakresu politologii oraz stany badań. Wykorzystana została również metoda ilościowa i jakościowa, aby zebrać i przetworzyć dane uzyskane w drodze badań empirycznych. Przeprowadzone badania pozwoliły odpowiedzieć na postawione pytanie badawcze, wskazując, że poziom wiedzy politycznej uczniów jest relatywnie niski, jednak ich świadomość obywatelska lub polityczna pozostają wyższe niż wśród badanych studentów, u których poziom owego zaangażowania jest wręcz znikomy. Natomiast poziom wiedzy wśród studentów, mimo małego zaangażowania obywatelskiego i korzystania z tych samych źródeł informacji co uczniowie, jest zdecydowanie wyższy, szczególnie w kwestiach parlamentarnych.

Słowa kluczowe: partycypacja polityczna, młodzież, Polska

Wprowadzenie

Świadomość obywatelska jest tematem obecnie szeroko poruszonym i często badanym, co przysparza wielu opracowań, badań i statystyk. Współcześnie jest to tematyka ważna nie tylko na płaszczyźnie naukowej, bowiem pogłębione badania są niezwykle przydatne w kształtowaniu nowoczesnych demokracji i systemów administracji opartych na idei współzarządzania, zarówno na poziomie centralnym, jak i lokalnym. To właśnie powoduje szybki rozwój badań partycypacji społeczeństwa w życiu politycznym i zapewnia ich praktyczne odniesienie. Zainteresowanie strukturami i działaniami władzy na każdym poziomie powoduje również mnogość badań o charakterze statystycznym.

W związku z powyższym, poruszonym problemem jest kwestia stopnia świadomości młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i studentów z Warmii i Mazur, przy równoczesnym odniesieniu tego do poziomu zorientowania w kwestii bieżącej polityki. Motywem do podjęcia tego pola badawczego jest rekordowo wysoka frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2023 roku, na którą w dużej mierzełożył się udział właśnie młodych ludzi oraz obserwowane w przestrzeni publicznej wysokie zainteresowanie tej grupy pierwszymi zmianami, jakie zachodziły po rozpoczęciu kadencji przez nowy rząd.

Głównym celem badawczym jest określenie poziomu i źródeł partycypacji w przestrzeni społeczno-politycznej i wiedzy na temat bieżącej polityki młodzieży na Warmii i Mazurach.

Pytanie badawcze, na które autorzy pragną znaleźć odpowiedź w toku badań, brzmi: Jaki jest poziom podstawowej wiedzy o polityce, orientacji w bieżącej

sytuacji społeczno-politycznej oraz partycypacji społecznej młodzieży ze szkół średnich oraz studentów.

Główna hipoteza postawiona w pracy, to przyjęcie stanowiska, że orientacja w bieżących wydarzeniach politycznych i wiedza na temat polityki młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i studentów pozostaje na zróżnicowanym poziomie względem siebie, co wynika z innej sytuacji życiowej i poziomu samodzielności. Ponadto orientacja w bieżącej sytuacji społeczno-politycznej oraz partycypacja w przestrzeni społeczno-politycznej młodzieży szkół ponadpodstawowych pozostaje na relatywnie niższym poziomie niż studentów.

W celu odpowiedzi na pytanie badawcze oraz weryfikacji przyjętej hipotezy, przeprowadzono badania empiryczne z zastosowaniem ankiety i wywiadów pogłębionych. Próbę badawczą stanowili studenci Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz uczniowie Zespołu Szkół nr 2 im. Władysława Jagiełły w Mrągowie i Zespołu Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Polaków spod znaku Rodła w Olsztynie. Wybrane techniki pozwoliły dokonać rozeznania barier i czynników sprzyjających partycypacji społecznej i politycznej młodzieży.

Układ pracy jest merytoryczny. Kolejne podrozdziały prowadzą od przedstawienia aktualnego stanu badań, po przedstawienie i analizę uzyskanych wyników, potrzebnych do określenia poziomu i źródeł determinantów społecznego i politycznego zaangażowania, świadomości oraz wiedzy młodzieży na Warmii i Mazurach.

Metodami badawczymi, które stosują autorzy w niniejszej pracy, są: metoda politologiczna oraz metoda analizy i syntezy do przedstawiania podstawowych pojęć z zakresu politologii, a także stanu badań. Zastosowanie metody politologicznej wymaga od autorów znajomości teorii polityki, schematów pojęciowych, modeli, specyfiki języka służących do opisu i wyjaśniania tego, co dokonuje się w przestrzeni politycznej. Pozwala na przekazywanie wiedzy w sposób uporządkowany i logiczny. Zapewnia ona poprawność pojęciowo-terminologiczną.

Wykorzystana została również metoda ilościowa i jakościowa, aby zebrać i przetworzyć dane uzyskane w drodze badań empirycznych. Podejście ilościowe wiąże się z analizą danych wyrażonych liczbami i poszukiwaniem przyczyn określonych zachowań. Preferowane tu przez badaczy obserwacja i badania ankietowe powtarzającego się występowania jakiegoś zjawiska politycznego pozwalają formułować uogólnienia dotyczące rzeczywistości politycznej. Natomiast badacze preferujący podejścia jakościowe opisują rzeczywistość polityczną jako bardziej złożoną. Uwzględniają tu doświadczenia i przekonania badanych, wartości przez nich wyznawane i sytuują zachowania polityczne jednostek i grup społecznych w szerszym kontekście.

Ramy teoretyczne partycypacji politycznej i społecznej

Analiza partycypacji politycznej i społecznej młodzieży wymaga solidnego osadzenia w teoriach wyjaśniających mechanizmy zaangażowania obywatelskiego. Partycypacja polityczna w ujęciu politologicznym rozumiana jest jako zróżnicowany zbiór działań podejmowanych przez obywateli w celu wywierania wpływu na proces decyzyjny oraz funkcjonowanie systemu politycznego.

Robert Dahl w przełomowej pracy „Polyarchy: Participation and Opposition” wskazał, że partycypacja stanowi kluczowy element nowoczesnych demokracji, ponieważ umożliwia obywatelom pociąganie swoich rządów do odpowiedzialności (1971). Sidney Verba, Kay Lehman Schlozman i Henry E. Brady w klasycznej już pracy „Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics” zdefiniowali partycypację polityczną jako działania obywateli, które mają na celu bezpośredni lub pośredni wpływ na wybór przedstawicieli rządowych oraz podejmowane przez nich decyzje (1995).

Współczesne ujęcia partycypacji politycznej wykraczają poza tradycyjne formy aktywności wyborczej, obejmując szerokie spektrum działań – od konwencjonalnych (głosowanie, członkostwo w partiach politycznych, kontakt z przedstawicielami władzy) po niekonwencjonalne (protesty, petycje, bojkoty konsumenckie, aktywność w mediach społecznościowych). Jan W. van Deth w artykule „A conceptual map of political participation” zaproponował wielowymiarową mapę konceptualną partycypacji, która uwzględnia zarówno tradycyjne, jak i nowe formy zaangażowania obywatelskiego (2014).

Partycypacja społeczna, określana również jako horyzontalna, wspólnotowa, stowarzyszeniowa bądź kolektywna stanowi ważny element funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Robert D. Putnam w pracy „Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community” wskazuje, że aktywne uczestnictwo w organizacjach i sieciach społecznych wzmacnia normy wzajemności i zaufania, które są fundamentem demokratycznego zarządzania (2000). Partycypacja społeczna przejawia się poprzez aktywne uczestnictwo jednostek w zbiorowych działaniach podejmowanych w ich bezpośrednim otoczeniu społecznym, obejmując zarówno formalną przynależność do organizacji pozarządowych, lokalnych stowarzyszeń oraz grup o charakterze społecznym i gospodarczym, jak również proaktywne zaangażowanie w inicjatywy mające na celu rozwój i optymalizację funkcjonowania wspólnoty lokalnej.

W kontekście badań nad młodzieżą konieczne jest rozróżnienie kategorii wiekowych oraz specyfiki ich partycypacji. Barry N. Checkoway i Lorraine M. Gutiérrez w artykule „Youth Participation and Community Change” definiują partycypację młodzieży jako proces włączania młodych ludzi w instytucje

i decyzje, które wpływają na ich życie, uwzględniając w tym inicjatywy kładące nacisk na reformę edukacji, wymiar sprawiedliwości dla nieletnich, jakość środowiska oraz różne inne kwestie niezależnie od populacji różniących się pod względem klasy społecznej, rasy, płci i innych cech (2006, s. 1–9). Constance Flanagan i Peter Levine w artykule „Civic Engagement and the Transition to Adulthood” podkreślają, że uczestnictwo młodzieży nie może być rozpatrywane na zasadach tych samych kryteriów co uczestnictwo dorosłych, gdyż podlegają oni innym możliwościom partycypacyjnym oraz innym, specyficznym dla tej grupy aktywnościom. Dla młodych ludzi istotną rolę odgrywać będzie ich najbliższe otoczenie, tj. krewni i rówieśnicy, gdzie uczestnictwo społeczne przejawia się w działaniu na rzecz dobra rodziny lub poprzez włączanie młodych ludzi w system podejmowania decyzji. Powyższe dwa ujęcia autorzy przyjmują w swoim badaniu (Flanagan, Levine, 2010).

Badania nad partycypacją polityczną, preferencjami politycznymi i wiedzą młodzieży w Polsce

Dotychczasowy dorobek naukowy w zakresie analizy partycypacji społecznej i politycznej młodzieży w Polsce dostarcza wielu cennych spostrzeżeń, jednakże w dalszym ciągu dostrzegalne są pewne luki badawcze wymagające weryfikacji. Zaś w klasyfikowaniu preferencji politycznych młodzieży, obejmujących zarówno myślenie, postawy, jak i działania w sferze polityki, wykorzystuje się różnorodne kryteria i metodologie badawcze. Typologie politycznego myślenia różnicują się według kilku kluczowych wymiarów: przeciwieństwa indywidualizmu i kolektywizmu, podejścia, które odnosi się do zmaksymalizowania lub zminimalizowania różnic międzyludzkich (egalitaryzmu i elitaryzmu), poziomu zaufania międzyludzkiego oraz orientacji na osi lewica-prawica.

Radosław Marzęcki należy do kluczowych badaczy partycypacji politycznej młodych Polaków. W monografii „Młody obywatel we współczesnej demokracji europejskiej” przeprowadził kompleksowe badania postaw politycznych młodych Polaków w kontekście europejskim (2013). Skoncentrował się na analizie poziomu zainteresowania polityką, kompetencjach obywatelskich oraz wzorcach partycypacji politycznej wśród młodych dorosłych (18–35 lat). Efektem badań było zidentyfikowanie cech polskiej młodzieży, charakteryzującej się ambiwalentnym stosunkiem do demokracji oraz przewagą biernych form uczestnictwa politycznego nad formami aktywnymi. Marzęcki wykazał również istnienie wyraźnego rozdzwisku między deklarowanymi wartościami demokratycznymi a rzeczywistymi postawami i zachowaniem młodego pokolenia, co stanowi istotne wyzwanie dla ugruntowania systemu demokratycznego w Polsce. Według ba-

dacza młody obywatel dystansuje się od polityki nie ze względu na wiek, a poprzez to, jak postrzega swoją rolę i miejsce w społeczeństwie i politycznej wspólnotcie.

W innych swoich badaniach Marzęcki zauważa związek pomiędzy patriotyzmem a zaangażowaniem obywatelskim, ukazując złożoność tej relacji (2019, s. 123–145). Przeprowadzone analizy statystyczne wskazują, że patriotyzm stanowi słaby, choć statystycznie istotny predyktor postaw obywatelskich w wymiarze poznawczym i behawioralnym.

W żadnym z badanych przypadków patriotyzm nie okazał się jednak na tyle silną determinantą aktywności społecznej, aby można było stwierdzić przewagę aktywnych obywateli wśród osób o wysokim poziomie patriotyzmu. Wyniki te podważają intuicyjne założenia o silnej korelacji między postawami patriotycznymi a działaniami na rzecz społeczności lokalnej, wskazując na potrzebę zniuansowanego podejścia do analizy czynników determinujących obywatelskie zaangażowanie.

Badania Łukasza Stacha i Radosława Marzęckiego odnoszą się do zaangażowania obywatelskiego młodych Polaków, w tym studentów. Analiza wykazała, że zdecydowana większość (70%) młodych ludzi charakteryzuje się bierną lub incydentalną aktywnością obywatelską, przy czym jedna czwarta całkowicie nie uczestniczy w życiu publicznym. Jedynie 20–25% respondentów wykazuje umiarkowane zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych i procesy wyborcze, podczas gdy zaledwie 5–6% stanowi grupę bardziej aktywnych obywateli, będących potencjalnymi liderami społecznymi. Głównym wyzwaniem dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce jest ryzyko emigracji najbardziej zaangażowanych jednostek. Niemal połowa badanych nie dostrzega perspektyw rozwoju w kraju, co według autorów może skutkować transferem kapitału społecznego za granicę (Stach, Marzęcki, 2014, s. 157–178).

Adam Kądziała w swoich badaniach nad postawami politycznymi młodzieży wykazuje, że ta część elektoratu stanowi znaczący potencjał polityczny, mogący przechylić szalę wyborczego wyniku (2021, s. 89–106). W porównaniu z ogółem społeczeństwa młodzież charakteryzuje się jednak niższą frekwencją przy urnach wyborczych oraz mniejszym stopniem zaangażowania w procesy polityczne i ograniczonym zainteresowaniem bieżącymi wydarzeniami ze sfery polityki. Pomimo swojej liczebnej siły i możliwości wpływania na rezultat głosowania, pozostają oni relatywnie bierni w obszarze aktywności obywatelskiej.

W kontekście preferencji politycznych młodzieży w Polsce badania inicjowane przez Izabelę Kapsę (2024) wśród uczniów klas maturalnych bydgoskich szkół ponadpodstawowych w latach 2022–2023, w których udział wzięło 331 uczniów, wykazały średni poziom zainteresowania polityką i aktywnością polityczną, z większością identyfikującą się jako centrowi, następnie lewicowi i prawicowi. Młodzież preferuje lewicowe rozwiązania w kwestiach światopoglądowych (relacje państwo – kościół,

aborcja, migracja, polityka socjalna), centrowe w polityce zagranicznej, a prawicowe w kwestiach podatkowych. Badania wskazują na silne poparcie dla demokracji. Zaobserwowano umiarkowaną korelację między zainteresowaniem polityką a aktywnością polityczną, ale nie z poglądami na osi lewica – prawica. Wyniki te są zbieżne z ogólnopolskimi badaniami CBOS, które także pokazują średni poziom zainteresowania polityką wśród młodych, choć nieco niższy niż u ogółu społeczeństwa.

Mikołaj Sokolski i Zofia Jankiewicz (2024), prowadząc badania w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących we Wrześni ustalili, że grupa 213 uczniów w wieku od 17 do 19 lat, która w 2023 roku po raz pierwszy miała wziąć udział w wyborach, była silnie spolaryzowana (2024, s. 78–95). Znacząca część badanych nie posiadała podstawowej wiedzy społeczno-politycznej ani nie interesowała się bieżącymi wydarzeniami. Tylko niewielki odsetek respondentów wykazał zarówno wiedzę, jak i zainteresowanie kwestiami politycznymi.

Odnosząc się do wiedzy młodych ludzi w dziedzinie polityki należy przytoczyć również badania Arlety Hrehorowicz oraz Tomasza Kowalczyka przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety wśród warszawskich licealistów (2023, s. 112–130). Badania te wykazały, że wiedza młodych na temat zasad prawa wyborczego oraz wyborów plasuje się na poziomie dostatecznym, przy czym nie stwierdzono żadnej istotnej zależności między płcią a poziomem wiedzy uczniów. Sami licealiści stan swojej wiedzy z zakresu prawa wyborczego oceniają jako dostateczną. W klasach pierwszych dominuje ocena dostateczna, w drugich znikoma, a w trzecich dobra. Choć trudno mówić o wyraźnym trendzie wzrostowym, to z wyników badań jasno wynika, że samoocena uczniów klas trzecich jest najwyższa.

Kontekst europejski – punkty odniesienia dla badań polskich

Dla pełniejszego zrozumienia specyfiki partycypacji młodzieży w Polsce istotne jest odniesienie do badań prowadzonych w innych krajach europejskich, które dostarczają punktów odniesienia i pozwalają na kontekstualizację polskich wyników badawczych.

Maria Tsekoura w swoich badaniach porównawczych przeprowadzonych w Grecji i Anglii zbadała potencjał wzmacniający (*empowerment*) przestrzeni dla partycypacji młodzieży, podkreślając, że uczestnictwo należy postrzegać jako proces a nie cel sam w sobie (2016, s. 326–341). Przestrzenie te oferują różne aspekty uczestnictwa (np. twórczy, menedżerski), które przenikają się i zmieniają w czasie, umożliwiając młodym ludziom podejmowanie działań istotnych dla ich życia, rozwijanie relacji, uczenie się i wyobrażanie alternatywnych rzeczywistości. Artykuł wskazuje, że wzmocnienie nie wynika wyłącznie z nadawania młodzieży większej władzy

w ramach samych przestrzeni, lecz z ich powiązania z innymi obszarami życia społecznego, w których młodzież rzadko uznawana jest za pełnoprawnych aktorów.

Rys Farthing uważa, że cztery główne uzasadnienia uczestnictwa młodzieży pojawiają się najczęściej w badaniach europejskich: wypełnianie praw młodych ludzi, ich wzmacnianie, zwiększanie efektywności polityki oraz wspieranie rozwoju młodzieży (2012, s. 71–97). Autor podkreśla jednak, że każde z tych uzasadnień jest podatne na krytykę, gdyż może być postrzegane radykalnie (jako akt kontroli o charakterze zachowawczym), konserwatywnie (jako pomysł wątpliwy) bądź świecko (jako współczesna forma działalności misyjnej). Farthing zwraca uwagę na konieczność refleksji nad tym, dlaczego w ogóle „uprawiamy” partycypację, co daje fundament do przeprowadzenia badań w tym właśnie zakresie.

Barry Checkoway i Katie Richards-Schuster, publikując w *American Journal of Evaluation* podkreślają, że udział młodzieży w badaniach ewaluacyjnych społeczności stale rośnie, choć pozostaje stosunkowo słabo rozwiniętą dziedziną (2003, s. 21–33). Inicjatywy młodzieżowe, dorosłe i międzypokoleniowe przynoszą korzyści uczestnikom, organizacjom i społecznościom, a ich rozwój wspierają sieci zapewniające szkolenia, wsparcie techniczne i zasoby. Jednocześnie badacze wskazują na potrzebę dalszych analiz dotyczących modeli i metod partycypacji, efektów krótko- i długoterminowych, czynników sprzyjających skutecznej praktyce oraz kompetencji wymaganych od młodych uczestników i dorosłych badaczy.

Marc Hooghe i Dietlind Stolle w artykule „Age matters: life-cycle and cohort differences in the socialization of generalized trust” analizują różnice pokoleniowe w formach partycypacji politycznej (2003). Badacze twierdzą, że młode pokolenie chętniej angażuje się w niekonwencjonalne formy działania politycznego, takie jak protesty, bojkoty czy aktywność online, niż w tradycyjne struktury partyjne czy związkowe. Jednocześnie podkreślają, że te preferencje mogą ewoluować wraz z wiekiem i zmianami w kontekście społeczno-politycznym.

Kazimierz M. Słomczyński i Goldie Shabad w badaniach nad krajami postkomunistycznymi, w tym Polską, zauważają znaczny wpływ przeszłości komunistycznej na kształtowanie się postaw obywatelskich młodego pokolenia, wskazując jednocześnie na możliwość skutecznej edukacji demokratycznej jako czynnika kompensującego te uwarunkowania historyczne (1998, s. 749–779).

Luki badawcze

Analiza istniejących materiałów źródłowych ujawnia znaczący niedosyt badań dotyczących determinantów partycypacji młodzieży w Polsce. Przeprowadzony przegląd literatury pozwala dostrzec, że wiedza o formach uczestnictwa młodych ludzi jest stosunkowo niska i wciąż brakuje pogłębionych analiz czynników wpływających na ich zaangażowanie.

Istnieje wyraźna dysproporcja między badaniami opisowymi dotyczącymi poziomu i charakteru partycypacji a badaniami wyjaśniającymi mechanizmy i uwarunkowania ich aktywności. Większość dostępnych opracowań koncentruje się na diagnozowaniu stanu partycypacji, dokumentowaniu zmian w formach zaangażowania czy porównywaniu aktywności młodzieży z innymi grupami wiekowymi. Znacznie rzadziej podejmowane są próby systematycznej analizy czynników indywidualnych, społecznych, instytucjonalnych czy kulturowych, które kształtują postawy i zachowania młodych ludzi.

Szczególnie istotna wydaje się luka dotycząca roli wiedzy politycznej i źródeł jej pozyskiwania jako determinant aktywności obywatelskiej młodzieży. Choć badania Hrehorowicz i Kowalczyka oraz Sokolskiego i Jankiewicz dotyczą kwestii poziomu wiedzy politycznej młodych, brakuje systematycznych analiz pokazujących, w jaki sposób wiedza ta przekłada się na rzeczywiste zachowania partycypacyjne oraz jakie źródła informacji (media tradycyjne, media społecznościowe, edukacja formalna, środowisko rodzinne) mają największy wpływ na kształtowanie się postaw obywatelskich.

Badania ilościowe wśród uczniów i studentów

W celu znalezienia odpowiedzi na postawione pytanie badawcze „Jaki jest poziom wiedzy i aktywności politycznej oraz społecznej młodzieży ze szkół średnich i studentów?” wśród studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, uczniów Zespołu Szkół nr 2 im. Władysława Jagiełły w Mrągowie i Zespołu Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Polaków spod znaku Rodła w Olsztynie, autorzy postanowili posłużyć się techniką ankiet oraz wywiadów. Jako podstawę powyższych dylematów autorzy przyjęli wyróżnienie, za pomocą pytań w ankiecie i wywiadach, jaki jest stopień zaangażowania młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i studentów z Warmii i Mazur w szeroko pojęty zakres partycypacji społecznej i świadomości politycznej.

Na tej podstawie dokonano wyboru kilku bardziej szczegółowych zagadnień, na których podstawie sformułowano 22 pytania w ankiecie i 4 pytania w wywiadach. Jako podejście badawcze autorzy wybrali kwestionariusz ankiety w formie papierowej rozdawany podczas zajęć w przypadku uczniów i rozesłany drogą elektroniczną w przypadku studentów. Wywiady były przeprowadzane na żywo tylko w grupie uczniów.

Formularz ankiety został podzielony na cztery części: świadomość polityczna i grupa mediów (pięć pytań), stosunek do demokracji (pięć pytań), zaangażowanie obywatelskie (siedem pytań) i wiedza o bieżącej polityce (pięć pytań). Wszystkie pytania w poszczególnych częściach były obligatoryjne.

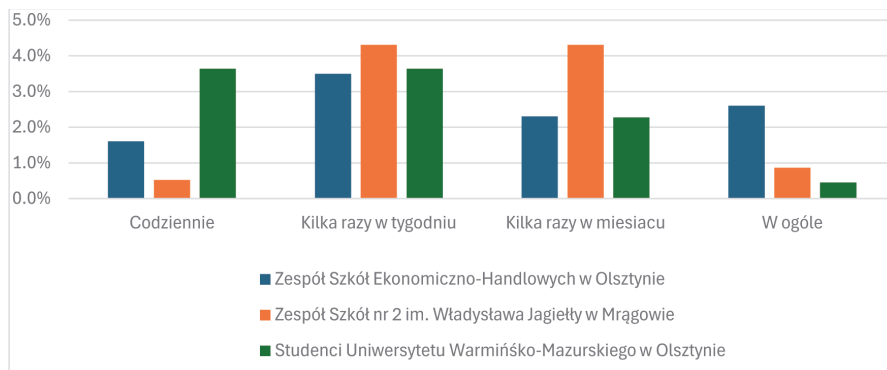
Badanie wśród uczniów zostało zrealizowane w dniach 12 – 26 maja 2025 roku w Zespole Szkół Ekonomiczno-Handlowych im. Polaków Spod Znaku Rodła w Olsztynie. Ankieta została udostępniona uczniom szkoły w formie papierowej, składała się z 22 pytań, z czego 17 to pytanie zamknięte, a 5 otwartych. W badaniu wzięło udział 43 uczniów w wieku 16 – 18 lat oraz 19 – 26 lat, z których 40% stanowiły kobiety, 56% mężczyźni i 4% inni.

Badanie zostało zrealizowane również w dniach 4 – 14 kwietnia 2025 roku w Zespole Szkół nr 2 im. Władysława Jagiełły w Mrągowie. Ankieta została udostępniona uczniom szkoły w formie papierowej, składała się z 22 pytań, z czego 17 to pytania zamknięte, a 5 otwartych. W badaniu wzięło udział 58 uczniów w wieku 16 – 18 lat oraz 19 – 26 lat, z których 62% stanowiły kobiety, 31% mężczyźni i 7% inni.

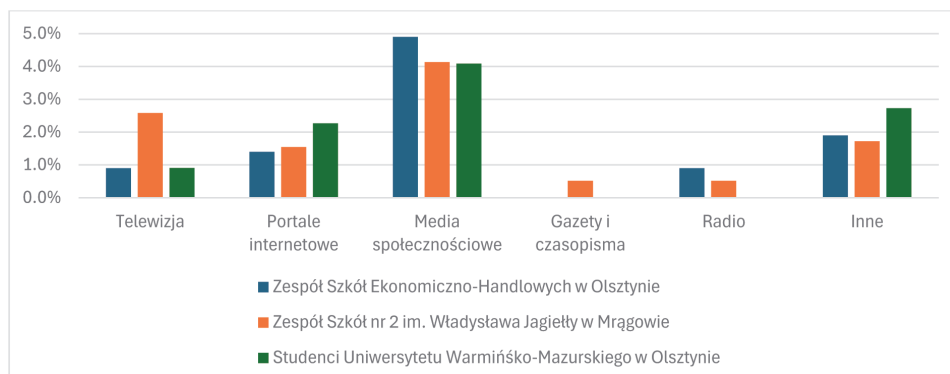
W przypadku studentów kwestionariusz był aktywny w dniach od 1 kwietnia do 6 czerwca 2025 roku i został wypełniony przez 22 respondentów z potencjalnej grupy 150, do których mógł trafić formularz elektroniczny, co daje w zaokrągleniu 15% wszystkich objętych badaniem. Wśród respondentów znalazło się 18 kobiet (81,8%) i 4 mężczyzn (18,2%). Najwięcej badanych, 20 osób, mieściło się w przedziale wiekowym 19 – 26 lat (90,9%), reszta, 2 osoby, przekroczyły 26 lat (9,1%). W zakresie posiadanego wykształcenia 5 osób (22,7%) zaznaczyło, że posiada już tytuł naukowy i kontynuuje studia, reszta, 17 osób (77,3%), nie posiada jeszcze tytułu naukowego i jest w trakcie uzyskiwania wyższego wykształcenia. Spośród respondentów 9 badanych (40,9%) studiuje kierunek lekarski na Wydziale Lekarskim, 5 osób jest studentami kierunku biotechnologia na Wydziale Biologii i Biotechnologii, 1 osoba studiująca kierunek biotechnologia molekularna również na Wydziale Biologii i Biotechnologii, 4 badanych studiuje kierunek leśnictwo na Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa, 1 osoba kierunek ochrona środowiska również na Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa, 1 osoba będąca studentem kierunku chemia na Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa i 1 badany studiujący kierunek bezpieczeństwo wewnętrzne na Wydziale Prawa i Administracji.

Pierwsza grupa pytań dotyczyła świadomości politycznej. W pierwszej kolejności interesująca była częstotliwość śledzenia wiadomości dotyczących polityki. Najwięcej osób czyni to raz w tygodniu lub raz w miesiącu, zaś w grupie studentów widać wyraźną różnicę, gdyż ponad 35% czyni to codziennie (wykres 1). Za główne źródło informacji we wszystkich badanych grupach służą media społecznościowe, a w dalszej kolejności portale internetowe (wykres 2).

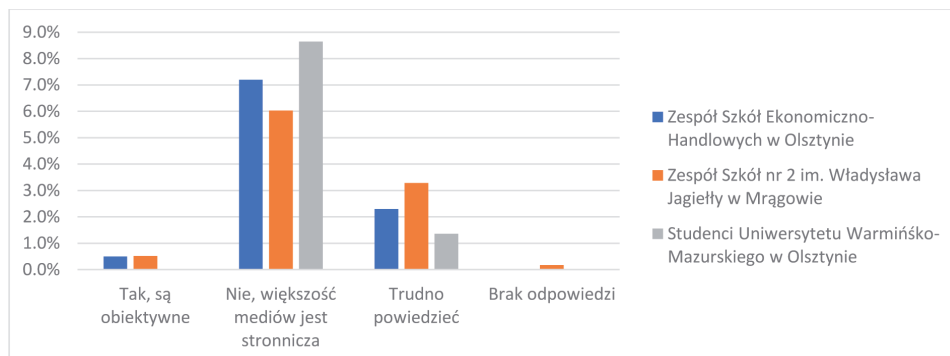
Jednocześnie większość badanej młodzieży, niezależnie od innych zmiennej uważa, że media nie są obiektywne w relacjonowaniu polityki (wykres 3). Przekonanie o stronniczości mediów jest raczej smutną konstatacją. Warto będzie tę kwestię w przyszłości rozwinąć w kolejnych badaniach.

Wykres 1. Jak często śledzisz wiadomości dotyczące polityki?

Źródło: badania własne

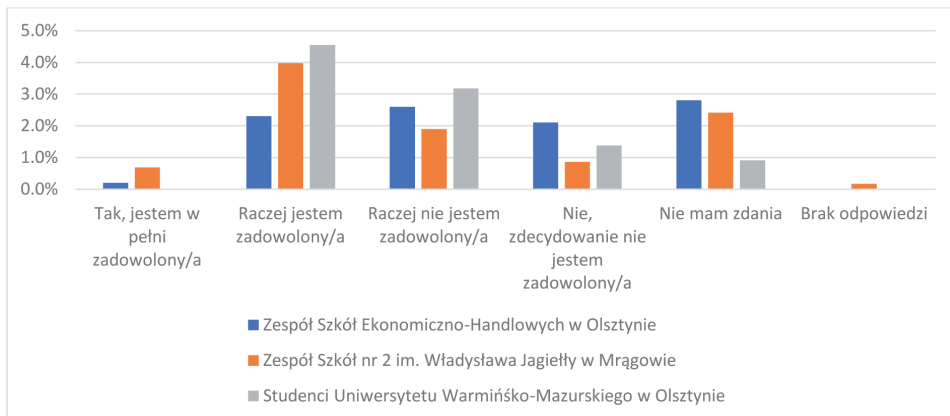
Wykres 2. Jakie źródło informacji o polityce uważasz za najbardziej wiarygodne?

Źródło: badania własne

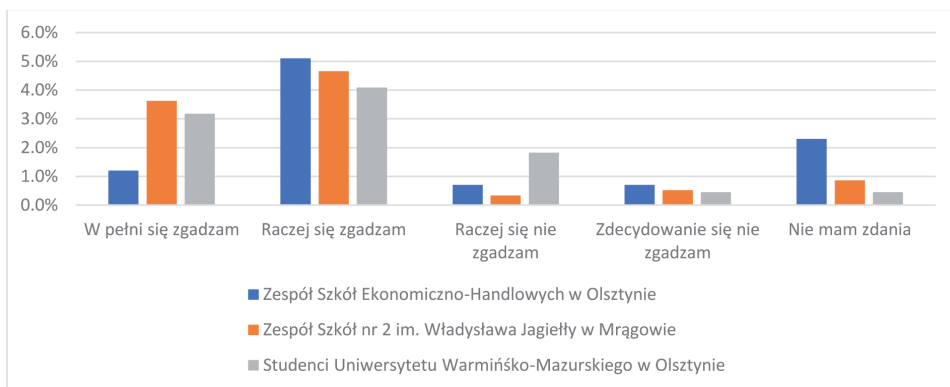
Wykres 3. Czy uważasz, że media w Polsce są obiektywne w relacjonowaniu polityki?

Źródło: badania własne

W drugiej grupie pytań respondenci ustosunkowywali się do kwestii demokracji. Za optymistyczne można uznać, że raczej są zadowoleni z funkcjonowania demokracji w Polsce (wykres 4). Trzeba również zauważyć, że ponad 20% młodzieży szkolnej nie ma zdania. Z pewnością jednak można dostrzec, że zdecydowana większość w pełni lub raczej się zgadza, że demokracja to najlepszy system rządów (wykres 5).

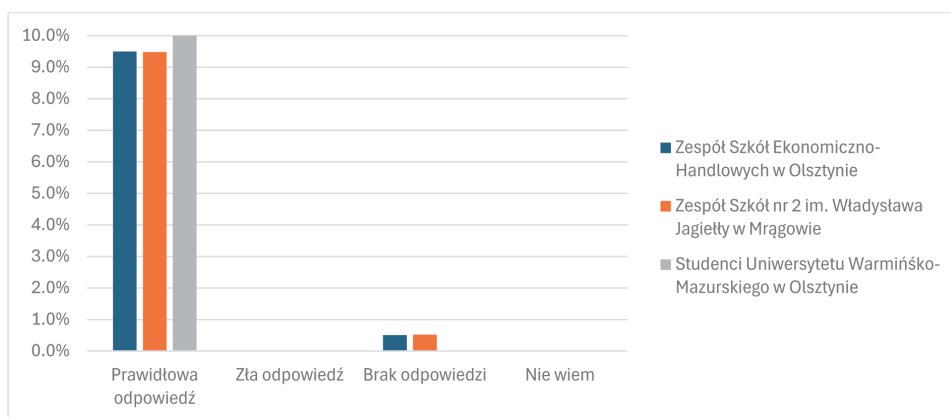
Wykres 4. Czy jest Pan/ Pani zadowolony/ a z funkcjonowania demokracji w Polsce?
Źródło: badania własne

Wykres 5. W jakim stopniu Pan/ Pani zgadza się z poniższym stwierdzeniem:
„Demokracja to najlepszy system rządów”?
Źródło: badania własne

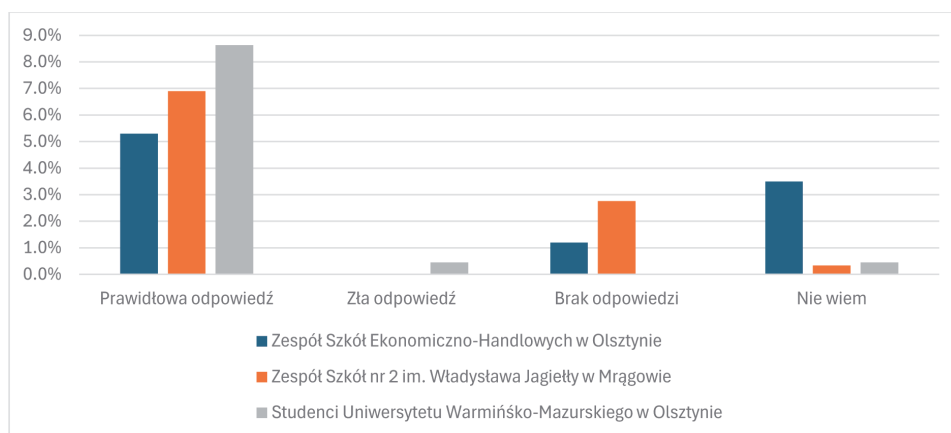
Ostatnia grupa pytań dotyczyła wiedzy o bieżącej polityce. Aby nie mierzyć jej na podstawie autodeklaratywnych sformułowań, wyrażonych przez badanych, autorzy zdecydowali się na zadanie pięciu pytań o podstawowe fakty zwią-

zane z bieżącą polityką. Jest to swoisty test, by uniknąć opierania się wyłącznie na deklaracjach uczestników i nie mówić o estymacji respondentów na temat własnej wiedzy. Interesujący był poziom znajomości najważniejszych osób w państwie (wykres 6). Niezwykle pocieszające jest prawidłowe wskazanie imienia i nazwiska urzędującego Prezydenta przez prawie wszystkie osoby. Mniejsza wiedza jest na temat Prezesa Rady Ministrów (wykres 7). Wiedza na temat aktualnie urzędującego Marszałka Sejmu oraz Marszałka Senatu była znacząca wyłącznie w grupie studentów (wykres 8).

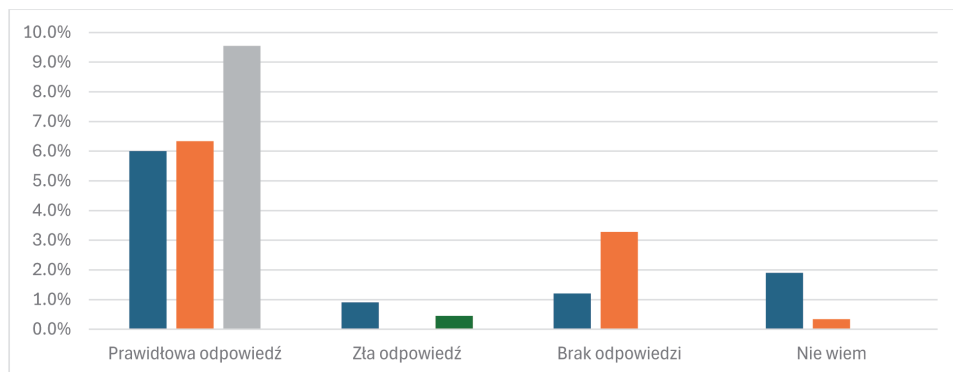
Wykres 6. Imię i nazwisko Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: badania własne

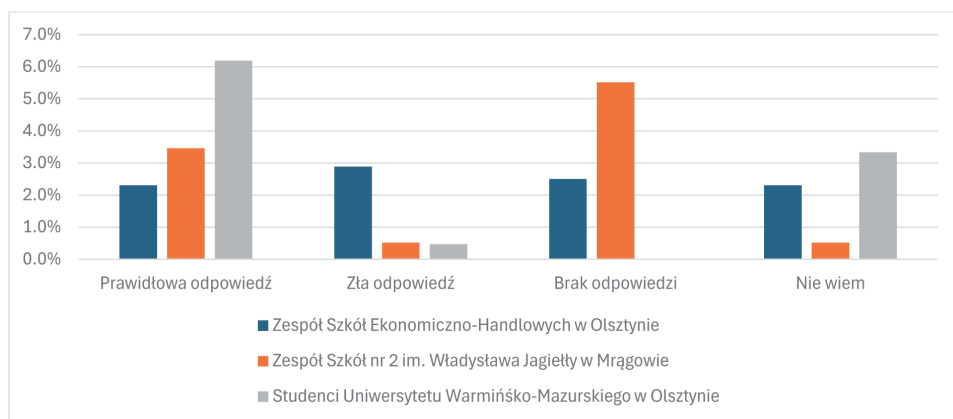
Wykres 7. Imię i nazwisko Prezesa Rady Ministrów

Źródło: badania własne

Wykres 8. Imię i nazwisko Marszałka Sejmu RP

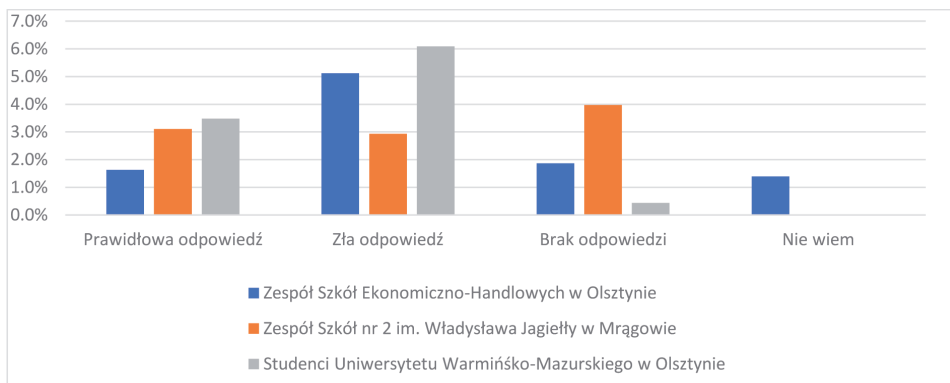
Źródło: badania własne

Wykres 9. Imię i nazwisko Marszałka Senatu RP

Źródło: badania własne

Najmniejsza wiedza w badanych grupach odnosiła się do partii tworzących rząd. Zaledwie 30% młodzieży potrafiło poprawnie wymienić partie polityczne tworzące koalicję rządową (wykres 10). Około połowa respondentów próbowała wskazać prawidłową odpowiedź, ale nie uczyniła tego dokładnie.

Wykres 10. Wymień partie koalicyjne, które tworzą rząd w Polsce w obecnej kadencji

Źródło: badania własne

Zakończenie

Analiza uzyskanego materiału źródłowego dla niniejszej pracy pozwala na stwierdzenie, iż postawiona na początku badań hipoteza, mówiące że świadomość polityczna i społeczna młodzieży ze szkół ponadpodstawowych i studentów pozostaje na zróżnicowanym poziomie względem siebie, co wynika z innej sytuacji życiowej i poziomu samodzielności, natomiast świadomość polityczna i społeczna młodzieży szkół ponadpodstawowych pozostaje na relatywnie niższym poziomie niż studentów, znalazła częściowe potwierdzenie w toku badań. Mianowicie grupa badanych studentów wykazała się o wiele wyższym poziomem wiedzy na temat bieżącej polityki, lecz ich zaangażowanie obywatelskie i polityczne poglądy na temat panującego w kraju ustroju czy stosunek do mediów były na podobnym poziomie lub nawet niższe niż w grupie uczniów. Poprawność wskazania osób lub formacji politycznych będących teraz w strukturach władzy była bardzo wysoka, ale nie idzie w parze z wysokim współczynnikiem partycypacji społecznej lub obywatelskiej w tej grupie albo z poczuciem dobrego przygotowania przez edukację szkolną do poruszania się w politycznej rzeczywistości.

Główny cel badawczy, którym było określenie poziomu i źródeł zaangażowania społecznego i politycznego młodzieży na Warmii i Mazurach oraz poziomu ich świadomości społecznej i politycznej, został spełniony, potwierdzając, że obie grupy w znacznej większości czerpią informacje o bieżącej polityce z mediów społecznościowych oraz portali internetowych, podczas gdy media tradycyjne, jak telewizja czy radio cieszą się znikomą popularnością lub zupełnie nie znajdują odbiorców wśród badanej grupy. Jednocześnie obie grupy charakteryzowały się podobną opinią w kwestiach podejścia do demokracji oraz

stosunku do edukacji obywatelskiej w szkołach. W pierwszym aspekcie obie grupy charakteryzowały się pozytywną opinią na temat demokracji, jako systemu rządów, jednak zgodnie zaznaczając, że według nich w Polsce nie funkcjonuje ona dobrze. Podobna zgodna panuje między grupami w kwestii braków w edukacji obywatelskiej i niedostatecznego przygotowania do poruszania się młodego człowieka w politycznej rzeczywistości.

Przeprowadzone badania pozwoliły odpowiedzieć na postawione pytanie badawcze, wskazując, że poziom wiedzy politycznej uczniów jest relatywnie niski, jednak ich zaangażowanie i świadomość obywatelska lub polityczna pozostają wyższe niż wśród badanych studentów, u których poziom owego zaangażowania jest wręcz znikomy. Natomiast poziom wiedzy wśród studentów, mimo małego zaangażowania obywatelskiego i korzystania z tożsamyh źródeł informacji co uczniowie, jest zdecydowanie wyższy, szczególnie w kwestiach parlamentarnych.

W obliczu obserwowanego w ostatnich latach wzrostu frekwencji wyborczej młodych Polaków oraz ich rosnącego zaangażowania w zinstytucjonalizowane formy działania politycznego, konieczne staje się zaktualizowanie wiedzy o preferencjach i formach aktywności młodzieży, wykraczające poza tezy formułowane na początku XXI wieku o wyłącznej dominacji działań nieinstytucjonalnych w tej grupie wiekowej.

Bibliografia

- Checkoway, B., Gutiérrez, L.M. (2006). *Youth Participation and Community Change. Journal of Community Practice*, 14(1–2), 1–9.
- Checkoway, B., Richards-Schuster, K. (2003). *Youth Participation in Community Evaluation Research. American Journal of Evaluation*, 24(1), 21–33.
- Dahl, R.A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press.
- Farthing, R. (2012). *Why Youth Participation? Some Justifications and Critiques of Youth Participation Using New Labour's Youth Policies as a Case Study. Youth & Policy*, 109, 71–97.
- Flanagan, C., Levine, P. (2010). *Civic Engagement and the Transition to Adulthood. The Future of Children*, 20(1), 159–179.
- Hooghe, M., Stolle, D. (2003). *Generating Social Capital: Civil Society and Institutions in Comparative Perspective*. Palgrave Macmillan.
- Hrehorowicz, A., Kowalczyk, T. (2023). Wiedza licealistów o prawie wyborczym. *Studia Wyborcze*, 35, 112–130.
- Hrehorowicz, A., Kowalczyk, T. (2023). Wiedza wyborcza pokolenia „Z” w perspektywie badania ilościowego nad warszawskimi licealistami. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 2, 119–139.
- Kapsa, I. (2024). Aktywność polityczna i referencje polityczne młodych wyborców na przykładzie bydgoskich maturzystów. *Dyskurs & Dialog*, 13(1), 1–22.

- Kapsa, I. (2024). *Orientacje polityczne młodzieży – badania uczniów bydgoskich szkół ponadpodstawowych. Przegląd Politologiczny*, 1, 45–62.
- Kądziała, A. (2021). Metodologia badań postaw politycznych młodzieży w świetle badań empirycznych. *Studia Politologiczne*, 59, 141–162.
- Kądziała, A. (2021). *Postawy polityczne młodzieży. Przegląd Politologiczny*, 2, 89–106.
- Marzęcki, R. (2013). *Młody obywatel we współczesnej demokracji europejskiej*. Elipsa.
- Marzęcki, R. (2019). Obywatel patriota? Patriotyzm jako czynnik determinujący aktywność obywatelską młodych Polaków. *Przegląd Politologiczny*, 24(1), 7–26.
- Marzęcki, R. (2019). *Patriotyzm a zaangażowanie obywatelskie. Studia Politologiczne*, 51, 123–145.
- Marzęcki, R., Stach, Ł. (2014). Potencjał obywatelski młodych Polaków. Analiza wybranych wskaźników. *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne*, 43, 95–112.
- Mianowska, E. (2008). *Strategie społecznego uczestnictwa młodzieży*. Impuls.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.
- Słomczyński, K.M., Shabad, G. (1998). *Can Support for Democracy and the Market Be Learned in School? A Natural Experiment in Post-Communist Poland. Political Psychology*, 19(4), 749–779.
- Sokolski, M., Jankiewicz, Z. (2023). Motywacje do uczestnictwa w wyborach parlamentarnych w 2023 roku na przykładzie uczniów Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących we Wrześni. *Refleksje. Pismo Naukowe Studentów i Doktorantów. WNPiD UAM*, 25.
- Sokolski, M., Jankiewicz, Z. (2024). Wiedza polityczna młodych wyborców. *Edukacja Obywatelska*, 15(2), 78–95.
- Stach, Ł., Marzęcki, R. (2014). *Zaangażowanie obywatelskie młodych Polaków. Studia Socjologiczne*, 3(214), 157–178.
- Tsekoura, M. (2016). Space for Youth Empowerment: Case Studies from the UK and Greece. *YOUNG*, 24(4).
- Tsekoura, M. (2016). *Spaces for youth participation and youth empowerment: case studies from the UK and Greece. Journal of Youth Studies*, 24(4), 326–341.
- van Deth, J.W. (2014). *A conceptual map of political participation*, *Acta Politica* 49(3).
- Verba, S., Scholtzman, K.L., Brady, H.E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press.
- Weiss, J. (2020). What is youth political participation? Literature review on youth political participation and political attitude. *Frontiers in Political Science*, 2, 1–13.
- Wójcicki, M. (2018). Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 24, 169–183.
- Żebrowski, W. (2019). *Badania naukowe na studiach politologicznych*. Wyd. INP UWM.

✱

Selected aspects of political participation and political knowledge. The case of youth from Warmia and Masuria

Abstract

This article addresses the level of political awareness and basic knowledge of current politics among high school and university students in Warmia and Mazury. This research was motivated by the record-high turnout in the 2023 parliamentary elections, largely driven by the participation of young people and the high public interest this group has in the initial changes that have taken place since the new government began its term. The main research objective is to determine the level and sources of political awareness and knowledge of current politics among youth in Warmia and Mazury. The target group was students of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, as well as students of the Władysław Jagiełło School Complex No. 2 in Mrągowo and the Rodło School Complex of Economics and Commerce in Olsztyn. The research methods used by the authors in this work are: the political science method and the analysis and synthesis method, which present basic concepts in political science and current research. Quantitative and qualitative methods will also be used to collect and process data obtained through empirical research. The study answered the research question, indicating that students' level of political knowledge is relatively low, yet their civic or political awareness remains higher than among the surveyed students, whose level of engagement is virtually negligible. Meanwhile, the level of knowledge among students, despite low civic engagement and the use of the same information sources as students, is significantly higher, particularly on parliamentary issues.

Keywords: political participation, youth, Poland